ZEYD BİN ESLEM

Medine-i münevverede yetişen müfessirlerin (tefsîr âlimlerinin) en meşhûru. Künyesi Ebû Abdullah veya Ebû Üsâmedir. Tabiînin büyüklerindendir. Hazreti Ömer'in oğlu Hazreti Abdullah onu âzâd etti. 136 (m. 753) târihinde Medine'de vefât etti.

Pekçok hadîs-i şerîf ezberledi. Sika (güvenilir) bir zât olup, fıkıh âlimidir.

Peygamber efendimizin mescidinde talebelerine ders verirdi. Pekçok kimseler kendisinden ilim öğrenmek için uzaklardan gelirlerdi. Hattâ Hazreti Hüseyin'in oğlu Zeynel'âbidîn bile kendisinden ilim öğrenirdi. Birgün Zeynel'âbidîn bin Hüseyin'e, "Akrabalarınızdan pek çok büyük âlim var iken, Hazreti Ömer'in kölesine mi gidiyorsun?" diye sordular. Onlara cevaben, "İnsan kendisine dinde daha çok faydalı olana gider" dedi.

Hazreti Zeyd bin Eslem, Hazreti Abdullah bin Ömer, Hazreti Seleme bin el Ekva, Hazreti Enes bin Mâlik (r.anhüm) gibi Eshâb-ı kiramın ileri gelenlerinden hadîs-i şerîf rivâyet etti. Kendisinden de Hazreti Hişâm bin Sa'd, Hazreti İmâm-ı Mâlik, Hazreti Zührî, Hazreti Süfyân-ı Sevrî gibi birçok âlimler hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir. Hadîs-i şeriflerini, Kütüb-i sitte (Altı Hadîs Kitabı) sahipleri kitaplarına almışlardır.

Hazreti Zeyd bin Eslem çok müttekî (haramlardan çok sakınır) olup pek sevimli bir zât idi. Hazreti İmâm-ı Mâlik, "Ben, Zeyd bin Eslem'e olan muhabbeti hiçbir kimseye duymadım" buyurmuştur.

Hazreti Zeyd bin Eslem rivâyet ediyor ki: "Bir defasında, Hazreti Ömer su istedi. Bunun üzerine kendisine, bal şerbeti ikram ettiler. Hazreti Ömer, "Bu çok güzeldir. Lâkin, ben âhırette bunların aslına, hakîkîsine kavuşmak için, bu lezzetleri terk ediyorum" buyurdu.

Hazreti Zeyd anlattı: "Birgün İbn-i Ömer (radıyallahü anh) köle olan bir çobana rastladı. Koyun sürüsünü otlatmakla meşgûl olan çobana şöyle dedi: "Besili, etlik bir koyun varsa getir de kesip yiyelim." Çoban cevâbında "Koyun vermem mümkün değil. Çünkü sahibi burada yok" der. İbn-i Ömer (radıyallahü anh) "Olsun, koyunun sahibine, (koyunu kurt kaptı) dersin" dedi. Çoban "Böyle yapmaktan Allahü teâlâya

sığınırım. Ondan korkarım. Çünkü O herşeyi bilmektedir” dedi. İbn-i Ömer (radıyallahü anh) çobanın takvâsının çokluğunu böylece anladı ve hemen sahibini bulup, köleyi ve koyun sürüsünü satın alıp, köleyi âzâd edip, sonra da koyun sürüsünü o çobana hediye etti.”

Hazreti Zeyd bin Eslem’in rivâyet ettiğine göre, fakîrler aralarında birini seçip, temsilci olarak, Peygamber efendimizin huzûruna gönderdiler. O da gidip, Peygamber efendimize dedi ki: “Beni size fakîrler gönderdi” Peygamber efendimiz, “Sana ve seni gönderenlere merhaba. Onlar benim sevdiğim kimselerdir” buyurdu. Gelen kimse, şöyle arz etti: “Yâ Resûlallah! Zenginler malları bulunduğu için hac yapıyorlar. Hayır ve hasenatta bulunuyorlar. Biz ise bunları yapamıyoruz. Bunun için biz mükâfatımızın az olacağını tahmin ediyoruz. Beni size gönderen fakîrler bizim hâlimiz nasıl olacak? diyorlar.” Bunun üzerine Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: “Fakirlere benden bildirin! Kavuşacakları mükâfatları düşünerek, hallerine sabreden fakîrlerin, zenginlerde bulunmayan üç hasletleri vardır. 1- Kendilerine Cennette öyle köşkler verilir ki, insanlar, dünyâda yıldızlara baktığı gibi o köşklere bakarlar. Bu köşkler, fakîr olan Peygamberler, şehîdler ve mü’minler içindir. 2- Fakîrler, zenginlerden yarım gün önce Cennete girer. (Âhıretin bir günü, dünyânın bin yılı kadardır. Yarım gün beşyüz sene eder.) 3- Zenginin, (Sübhânallahi vel-hamdü lillâhi velâ ilahe illallahü vallahü) ekber) deyip ve onbin dirhem de sadaka verip kavuştuğu sevâba, fakîr olanlar yalnız bunu söyledikleri zaman kavuşurlar. Diğer hayır işlerde de durum aynıdır.”

“Bir dirhem sadaka, yüzbin dirhem sadakadan daha efdaldir.” Orada bulunanlar, sordular ki, “Yâ Resûlallah! Bu nasıl olur?” Peygamberimiz (aleyhisselâm): “Bir kimsenin çok malı olabilir. Bu kimse, bu çok malından yüz bin dirhem ayırıp sadaka verebilir. Başka bir kimsenin de malının tamamı iki dirhemdir ve bunun bir dirhemini gönül hoşluğu ile sadaka olarak verir, işte, bu bir dirhemlik sadaka sevâbı, yüzbin dirhemlik sadaka sevâbından daha çok olur.”

“Ben, yetime bakıp besliyenle, Cennette şu iki şey gibiyiz.” Bunu söylerken iki şehâdet parmağını yan yana getirdiler.

Hâdîs-i şerîfte şöyle buyuruldu: “Dikkat edin. Size Nûh’un (aleyhisselâm) oğluna bildirdiği emri bildiriyorum. Nûh (aleyhisselâm) oğluna buyurdu ki, “Lâ ilahe illallahü vahdehû lâ şerike leh.” (O birdir. Ortağı benzeri yoktur.) Yerler ve gökler terazinin bir tarafına konsa, bu güzel kelime diğer kefesine konsa, bu güzel kelime daha ağır gelir (Sübhânallahi ve bihamdihî), tesbihini çok oku. Çünkü, bu meleklerin ve diğer mahlûkların duâsıdır. Mahlûklar bununla rızık bulur. Allahü teâlâya şirk koşmanı yasak ediyorum. Çünkü Allahü teâlâ kendisine şirk koşan kimseye Cenneti haram kılmıştır. Sana kibirlenmeyi de yasak ediyorum. Çünkü, kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez.”

Resûlullah (aleyhisselâm) zamanında bir takım insanlar “Yâ Resûlallah! Kıyâmet gününde Allahü, teâlâyı görür müyüz?” diye sordular. Resûlullah (aleyhisselâm),“Evet” dedi ve devamla, “Güneşi öğle üstü, açık ve önünde hiçbir bulut yok iken görmek için birbirinizi iterek zarar verir misiniz? Ve yine ayı, bedir olduğu ondördüncü gece, yine açık iken ve onu gece hiçbir bulut yok iken görmek için birbirinize zarar verir misiniz?” diye sordu. “Hayır, yâ Resûlallah” dediler. Resûlullah (aleyhisselâm) “İşte bu iki küreden herhangi birisini görmekte birbirinize meşakkat ve zarar vermediğiniz gibi, kıyâmet gününde Allahü teâlâyı görmekte de biribirinize meşakkat ve zarar vermezsiniz. “Kıyâmet günü olduğu zaman bir münâdî: “Her ümmet dünyâdayken neye ve kime taptıysa peşine düşsün” diye ilân eder. Bunun üzerine, münezzeh olan Allahtan başka şeylere, putlara ve heykellere tapagelen ne kadar müşrikler varsa, onlardan hiçbiri geri kalmaksızın Cehenneme dökülürler. Artık gerek iyiden ve gerek kötüden, gerek kitap ehli bakıyyelerinden olarak ortalıkta yalnız Allaha tapanlardan başka kimse kalmayınca, yahudilerden geri kalanlar çağırılır ve onlara “Siz kime ibâdet ederdiniz?” diye sorulur. Onlar “Biz Allahın oğlu Üzeyr’e tapıyorduk” diye cevap verirler. Bunun üzerine bunlara, “Yalan söylediniz, Allah hiçbir eş ve oğul edinmedi” denilir. “Şimdi siz ne istersiniz?” diye sorulur. “Ey Rabbimiz! Biz çok susadık. Bize su ihsân et” derler. Bunun üzerine onlara, “Haydi su başına gelmez misiniz?” diye işâret olunur ve Cehenneme doğru sevk olunurlar. Cehennem onlara

serâb gibi görünür. Onlar birbirlerini çiğneyerek giderken ateşe dökülürler. Sonra Hıristiyanlar çağırılır, onlara da “Siz kime kulluk ederdiniz?” diye sorulur. Onlar da “Allahın oğlu Mesih-Îsâ’ya ibâdet ediyorduk” derler. Onlara da: “Yalan söylediniz. Allah hiçbir eş ve hiçbir oğul edinmedi” denir. Onlara da ne istiyorsunuz?” diye sorulur. Onlar, “Ey Rabbimiz! Çok susadık bize su ihsân et” derler. Kendilerine “Haydi suya gelmez misiniz?” diye işâret olunur. Nihâyet Cehenneme doğru toplanırlar. Cehennem onlara bir serâb gibi görünür. Birbirlerini ezerek Cehenneme düşerler. Artık ortada sâlih veya fâcir olarak Allahü teâlâya ibâdet eden müslümanlardan başka kimse kalmayınca, âlemlerin Rabbi, Sübhânehü ve teâlâ onlara, orada gördükleri en yakın bir sıfatla tecelli eder ve Allahü teâlâ bu Müslümanlara “sizler ne bekliyorsunuz? Her ümmet ibâdet ettiği şeyin ardına düşüyor” buyurur. Onlar da “Biz dünyâda iken, kendilerine en çok muhtaç olmamıza rağmen bu insanlardan ayrı yaşadık ve onlar ile arkadaşlık etmedik” derler. Bunun üzerine “Ben sizin Rabbinizim” buyurur. Onlar, “Biz, senden, Allahü teâlâya sığınırız. Allahü teâlâya hiç bir şeyi ortak koşmayız” derler. Hattâ bir kısmı (Yapılmakta olan imtihanın şiddetinden dolayı doğru olandan) dönmeye yaklaşır. Sizinle onun arasında bir alâmet var mı ki, bunun sayesinde onu tanıyabileceksiniz?” buyurur. Onlar “Evet” derler. Bunun üzerine, kıyâmetin dehşeti müslümanların üzerinden kaldırılır. Dünyâda kendiliğinden Allahü teâlâya secde edenlerden hiçbiri istisna edilmemek sûretiyle Allahü teâlâ müslümanlara secde için izin verecek. Dünyâda iken ister takvâsından, ister riya için olsun secde edenlerden hiçbiri istisna edilmemek üzere Allahü teâlâ her birinin sırtını tek bir tabaka hâline getirecek. Her secde etmek isteyen kafası üzerine düşecek, sonra başlarını kaldıracaklar. Bir de bakacaklar ki, Allahü teâlâ ilk defa gördükleri sıfatına dönmüş olduğu halde, “Sizin Rabbiniz benim” buyurunca, Onlarda “Bizim Rabbimiz sensin” derler. Sonra Cehennem üzerine bir köprü kurulur ve şefâata izin verilir. Halk: “Ey Allahım! Selâmet ver, selâmet ver” diye duâ eder dururlar. "Yâ Resûlallah köprü nedir?" diye sorulduğunda, “Kaypak ve kaygan bir şeydir. Orada kancalar, çengeller ve demirden dikenler vardır. Bunlar Necd’de meydana gelen ve Sa’dan denilen sert dikencikler halindedir.

Mü’minler, kimi göz kırpacak kadar zaman içinde, kimi şimşek gibi, kimi rüzgâr gibi, kimi en iyi cins yörük at ve deve gibi sür’atle geçerler. Mü’minlerden kimi sapasağlam olduğu gibi necât (kurtuluş) bulur. Kimi tırmıklar içinde perişan olmuş olarak salıverilir. Kimi de Cehennem ateşi içine sapır sapır düşerler.

Nihâyet mü’minler ateşten kurtuldukları zaman, nefsim yed-i kudretinde olan Allahü teâlâya yemîn ederim ki, sizden hiçbir kimsenin, hakkı tamamıyla kurtarmak husûsunda Allaha yalvarıp yakarması, kıyâmet gününde mü’minlerden ateşte olan kardeşleri için Allaha yalvarmaları kadar, şiddetli olamaz. Onlar “Ey Rabbimiz! Bu kalanlar bizimle beraber oruç tutarlar ve hac ederlerdi” derler. Onlara: “Tanıdığınız kimseleri dışarı çıkarınız, onların sûretleri ateşe haram edilir” denir. Artık bunlar kimi bacaklarının yarısına kadar, kimi de dizlerine kadar ateşe gömülmüş olduğu halde pekçok halkı dışarı çıkarırlar. Sonra, “Ey Rabbimiz! Cehennemde emrettiklerinden hiç kimse kalmadı” derler. Hak teâlâ, “Geri dönün, kalbinde çok az olsa bile îmân ve yakîn olan her kimi bulursanız onu da çıkarınız” buyurur. Onlar yine pekçok halkı çıkarırlar. Sonra yine, “Ey Rabbimîz! Cehennem içinde, emrettiklerinden hiç kimseyi bırakmadık” derler. Sonra Hak teâlâ, “Dönünüz! Kalbinde pek az hayır olan her kimi bulursanız onu da çıkarınız” buyurur. Yine pekçok halkı çıkarırlar.

Bundan sonra Azîz ve Celîl olan Allahü teâlâ, “Melekler şefaat ettiler. Peygamberler şefaat ettiler. Mü’minler de şefaat ettiler. Şefaat etmedik bir Erhamür-Râhimîn kaldı” buyurur. Bundan sonra ateşten bir cemâati toplar ve dünyâda iken hiçbir hayır işlemeyip de Cehennemde kömüre dönmüş birçok kimseleri çıkarır ve Cennetin yolları üzerinde olup hayat nehri adı verilen bir nehrin içine onları daldırır. Bunlar sel uğrağında çıkan yabanî reyhan tohumları gibi çıkarlar. Görmez misiniz ki, yabanî reyhan ba’zan bir taş, yahut bir ağaç dibinde olur. Güneye doğru olanı sarı olur, yeşil olur, gölgede olanı ise beyaz olur. (Bunu işitince ba’zıları) “Yâ Resûlallah! Sanki sahrada çobanlık etmiş gibisiniz” dediler. Resûlullah (aleyhisselâm) devamla şöyle anlattı: “Artık hayat nehrinden boyunlarında halkalar olduğu halde inci gibi güzel olarak çıkarlar. Cennet ahâlisi onları o alâmetle tanırlar, işlenmiş hiçbir ameli, önden gönderdikleri hiçbir hayırları olmadığı halde “Allahü teâlânın Cennete koyduğu azâdlıları işte bunlardır” derler. Sonra Allahü teâlâ onlara, “Cennete giriniz! Gözünüzün görebildiği her ne varsa sizindir” buyurur. Onlar, “Ey Rabbimiz! Sen âlemlerden hiç kimseye vermediğini bize ihsân ettin” derler. Kendilerine: “Size bundan efdal bir atıyyem var” buyurur. “Ey Rabbimiz! Bundan da efdal ne var?” derler.

Allahü teâlâ: “Benim rızâm! Artık bundan sonra ebediyyen size gadab etmem” buyurur.

“Bir müslümanın hayırlı bir sözü öğrenip öğretmesi ve onunla amel etmesi, bir senelik ibâdetten hayırlıdır.”

“Binekte olan, yaya olana selâm verir. Gelen cemâatten birisi selâm verirse, hepsine yeter.”

Zeyd bin Eslem hazretlerinin kıymetli sözlerinden ba’zıları:

“Kim ibâdet etmekle Allahü teâlâya kulluk yaparsa, Allahü teâlâ da ona Cennetiyle ikramda bulunur. Kim, günahları terk etmekle Allahü teâlâya itaat ederse, Allahü teâlâ da onu Cehenneme sokmayarak ikramda bulunur.”

“Allahü teâlâdan yardım iste ki seni başkasına muhtaç etmesin.”

“Hiç kimse Allahü teâlâdan daha gani (zengin) değildir. Ve sen, O’na herkesten daha çok muhtaçsın.”

“Eğer ölmek elimde olsaydı, İslâmiyeti hakkıyla seviyorken ölmeyi arzu ederdim. Lâkin ölüm benim elimde değildir.”

---

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-3, sh. 221

2) Tehzîb-üt-tehzîb cild-3, sh. 395

3) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 16, 18, 75, 590

4) El-A’lâm cild-3, sh. 56

5) Tezkirât-ül-huffâz cild-1, sh. 124

6) Sahîh-i müslim Kitab-ül-Îmân, 302